

„Ha én főnök lennék, bizonyos szint fölött nem süllyednék bizonyos szint alá.”

Esterházy Péter: Termelési-regény

Fejlődépszichológia-6

Újszülöttkortól az első év végéig. Nézőpontok a koragyermekkorai fejlődésről. A korai anya-gyermek kapcsolat és a kötődés jelentősége. A szeretetkapcsolat hiánya. Az apa szerepe.

Dr. József István

Nézőpontok a koragyermekkorai fejlődésről

1. A gyermekfejlődés nézőpontja
2. Kulturális nézőpont
3. Társadalompolitikai és gazdasági nézőpont
4. Gyermekjogi nézőpont

1. A gyermekfejlődés nézőpontja

A kisgyermekkor **fejlődés törvényszerűségeit**, a kisgyermek **sérülékenységét** és a felnőttek **meghatározó szerepét** hangsúlyozza az élet első éveiben.

A **gyerekek fejlődésének sikerét befolyásoló környezet minőségét** meghatározza, hogy a szülők, nevelők **mennyire ismerik és értik** a gyerek fejlődésének **törvényszerűségeit**, mennyire képesek a **mindennapi gondoskodás gyakorlatát** ennek a tudásnak a birtokában fejleszteni.

Kockázatok

- **szegénység** (éhezés, fűtetlen lakás, játékok hiánya, elégtelen ruházat stb.);
- **rossz lakáskörülmények** (szűkös tér, rossz higiénés körülmények, víz nincs bevezetve, egészségtelen fűtés, nem biztonságos vezetékek, balesetveszély stb.);
- **társadalmi csoportok elkülönülése a településen;**
- **zsúfolt vagy elérhetetlen gyermekintézmények;**
- reménytelenség következtében **rossz hangulat a családban** (erőszak, konfliktus, kriminalitás stb.);
- **szenvedélybetegség a családban stb.**

Védőtényezők

- aktív szociális iroda;
- a település fejlődését szolgáló önkormányzat;
- együttműködő szakemberek;
- könnyen igénybe vehető szolgáltatások;
- munkahelyek helyben vagy a közelben;
- megfelelő képzési programok;
- aktív civil szervezet a településen;
- helyi közösség;
- jó bölcsőde, óvoda, iskola elérhető közelben;
- Biztos Kezdet Gyerekház stb.

Reziliencia - érzelmi ellenálló képesség

Az érzelmi ellenálló képesség **előre jelzői** között két tényezőt említenek leggyakrabban: a **gondoskodó felnőttel való jó kapcsolatot**, valamint a **gyerek jó képességeit**.

A szülő - gyerek kapcsolat, a szülő **érzelmi melegsége, érzékenysége, rendszeres és kiszámítható gyereknevelési szokásai** jelentik azt a közvetlen környezetet, amely védetté teszi a gyereket a kockázatokkal szemben.

Különösen **kedvezőtlen szociális körülmények** között a szülő akkor hatékony, ha szigorúbb, ugyanakkor melegszívű és gondoskodó tud maradni, szoros kapcsolatot képes kialakítani gyermekével.

Védőtényezőt jelentenek a gyerekek egyéni adottságai is (könnyű temperamentuma, jó kognitív képességei. Egy gyerek kedvező veleszületett adottságai, barátságos természete, tehetsége, valamint a korai években formálódó tulajdonságai: nyitottsága, önbizalma, énhatékonyságának megtapasztalása olyan tényezők, amelyek növelik ellenálló képességét.

A szülői bánásmód és a gyerek készségei változtathatók, különösen a korai években!

2 . Kulturális nézőpont

A gyermekfejlődés kulturális megközelítése a hangsúlyt a **gyermeknevelési szokások kulturális beágyazottságára helyezi**, valamint arra, hogy az egyes kultúrákban, társadalmi csoportokban milyen tényezők határozzák meg a koragyermekkorról való gondolkodást.

A gyerekek szocializációja különböző kultúrákban más és más értékek, hiedelmek szerint szerveződik, és ez is hat fejlődésükre.

- **„Hagyományos, közösségközpontú” minta**

A hagyományos szemlélet szerint a **gyerek érdekei a tágabb közösség** (család, rokonság, helyi társadalom) **érdekeinek rendelődnek alá**: a szocializáció során nagyobb hangsúlyt fektetnek az **engedelmességre, a felnőttek és a tekintély tiszteletére, a szabályok követésére**.

- „Modern, függetlenségorientált” minta

A „függetlenségközpontú”, individualisztikus orientációjú nevelés során mind a fiúk, mind a lányok szocializációjának célja az **érzelmi függetlenség**, a **verbális kifejezőkészség**, a **versenyszellem**, az **intellektuális és művészi teljesítmény**.

A tanulás kiindulópontja a gyerek **saját kezdeményezéseire** épülő felfedező tevékenysége és tapasztalata, valamint a gyerek kezdeményezéseit követő szülői (nevelői) instrukció és a párbeszéd.

3. Társadalompolitikai és gazdasági nézőpont

A hatékony társadalompolitika **támaszkodik a fejlődési ismeretekre** és ezek, valamint költséghatékonysági szempontok figyelembe vételével tervezi a szükséges egészségügyi, szociális és oktatási beavatkozási programokat.

A kisgyermek napközbeni ellátásának alakítása során a szolgáltatások tervezésével foglalkozó szakembereknek, társadalompolitikusoknak két alapvető tényezőt kell mérlegelniük.

- Egyrészt a fejlett országokban a női munkavállalás szorgalmazása érdekében egyre nagyobb figyelem fordul a kisgyermek **családon kívüli, intézményes** ellátására.
- Másrészt a tudományos kutatások egyértelműen azt támasztják alá, hogy a gyerekek fejlődését az élet első hónapjaiban meghatározza a szülővel, a gondozóval kialakult **kapcsolat minősége: a szerető, biztonságot jelentő, állandó és a fejlődést ösztönző kapcsolat meghatározó jelentőségű a gyerekek fejlődése szempontjából.**

4. Gyermekjogi nézőpont

Ez a perspektíva hangsúlyozza minden egyes gyermek teljes mértékű tiszteletét és jogát a **boldog gyermekkorhoz**, minden egyes gyermek jogát és képességét arra, hogy születésétől fogva aktív szereplője legyen a család, a közösség, a társadalom életének.

Magyarországon a **társadalmi egyenlőtlenségek** velejárái – a szegénység, a kirekesztettség, a szegregáció, a gyűlöletbeszéd, az ország egyes részeinek gazdasági és társadalmi leszakadása – **bizonyos társadalmi csoportok kirekesztettségének mélyüléséhez vezettek.**

A **cigányság** jelentős része él mélyszegénységben és kirekesztettségben, de különös nehézségekkel kell szembenézniük a **fogyatékkal élőknek**, a **krónikus betegeknek**, az **otthonukat, munkájukat elvesztett rétegeknek** is.

E csoportokban gyerekek is nagy számban vannak jelen, egyenlő esélyüket a teljes élethez távolról sem tekinthetjük biztosnak.

A korai anya – gyermek kapcsolat és a kötődés jelentősége

A gyermek **idegrendszeri fejlődését, magatartásának** kialakulását alapvetően meghatározza az **anyával való kapcsolata**. Különösen az első együtt töltött nap élménye meghatározó, több kísérletben is igazolták, hogy azon újszülöttek esetében, akik születésük után együtt maradhattak édesanyjukkal, az anyák később **kompetensebben viselkedtek, többet beszéltek** gyermekükhöz, és **nehezebben viselték a tőle való elválást - *bevésődés***

Születés után létezik egy ***szenzitív periódus***, ahol az idegrendszerben mély lenyomatok képződnek.

Először szülő anyáknál lényeges, hogy az anyának a szülés után **azonnal** legyen lehetősége gyermekével **fizikai kapcsolatba** lépni. Ha ez valamely okból nem jöhet létre, az anya-gyermek kapcsolat **sérülékenyebb** lesz, mely az **elsődleges szocializációs** folyamatban gyakran „**kommunikációs zavarokban**” nyilvánul meg.

Kötődésemélet - John Bowlby

Velünk születik a készlet a kötődésre - ennek megfelelő az újszülött viselkedési repertoárja: sírás, nevetés, kapálózás, stb., mind olyan viselkedések, melyek – optimális esetben – **biztosítják a közelséget és elősegítik a kontaktust** az anyával.

Fontos az anya **válaszkészsége** mivel a gyermek kontaktuskereső viselkedése csak a párbeszéd egyik oldala, és csak megfelelő válasz esetén alakulhat ki a biztonságos kötődés.

A kötődés három fázisban alakul ki.

- **előkészítő szakaszban** (0-6/7 hónap) a gyermek **kifejezi** szükségleteit, és **rögzíti**, odafigyel-e rá a környezete. **Itt még nem fókuszál csak az anyára**, bárki is törődik vele, a gyermek elégedett
- második szakasz (két éves korig) az **aktív közelség időszaka**, melyben a gyermek **személyre szóló kötődést** alakít ki. Itt már nem mindenki képes megnyugtatni, elsősorban a szülőt részesíti előnyben, általában az anyát, aki így az **elsődleges kötődés tárgyává** válik
- **partnerség időszakában**, amennyiben a családon belül jól tudott kötődni, szülein kívül már társaira is kíváncsi, és az otthoni világ kiszámíthatóságának biztos tudatában képes társai felé nyitni, barátkozni.

Kötődés az apák felé is kialakulhat. Az apák az élet legkorábbi szakaszaitól kezdve részt vehetnek a gyermek életében, így ez a kapcsolat mindkettőjük számára rendkívül fontos.

Probléma - az anya kizárja az apát a nevelésből

- az apa túlságosan beavatkozó, vagy a gondoskodást a gyermekek kívül saját maga számára is követeli

A helyes kötődés kialakulásában nagy szerepe van a csecsemők ún.

temperamentumjegyeinek (**Thomas – Chess**) melyet a **személyiség**

korai megfelelőjeként foghatjuk fel, és nagyban befolyásolja a személyiségfejlődést és a társas kapcsolatokat.

Felosztása:

- Az első csoport a **könnyen kezelhető** gyermekek, akik kiegyensúlyozottak, könnyen barátkoznak az új helyzetekkel, kis frusztrációra egyáltalán nem reagálnak. Ebbe a csoportba, a kutatásokba bevont minta 40 %-a tartozott.
- Második csoport a **nehezen kezelhető** gyermekek (a minta 10 %-a), akik új helyzetben rosszul reagálnak, általában is nyűgösek, ingerlékenyek. Rosszul esznek és alszanak, biológiai funkcióik rendszertelenül működnek.
- Harmadik csoport (15 %) a **nehezen felengedő** gyermekek, akiknek idő kell az új dolgok megszokásához, ám ha egy-egy helyzettel megbarátkoznak, onnantól a könnyű temperamentumnak megfelelően viselkednek. A temperamentum megítélése azonban kultúránként változó lehet.

Kötődési mintázatok (Ainsworth-féle Idegen Helyzet Teszt vizsgálat alapján)

- **Biztonságos kötődés**
- **Szorongó-elkerülő kötődés**
- **Szorongó-ambivalens kötődés**
- **Dezorganizált kötődés**

- **Biztonságos kötődés**

A biztonságosan kötődő gyermek (a vizsgált minta 60 %-a) anyja jelenlétében **bátran indul el** felfedezni a szobában található játékokat, illetve **barátságosan viszonyul az idegen személyhez**.

Az anya távozásakor viszont a **nyugtalanság jeleit mutatja** és az anya visszatéréséig – melyet örömmel fogadott -, **nem is talál vigaszt**, sem a játékokban, sem idegen személy társaságában. **A kötődési rendszer az ilyen esetekben jól működik**, a biztonságosan kötődő gyermek a számára veszélyes helyzetben édesanyját hívja. **Idegen személy** viszont **nem képes megnyugtatni** a gyermeket - ami a biztonságos kötődés egyik fontos ismérve -, aki nem tolerálja az egyedüllétet idegen helyen és hangot ad kétségbeesésének.

- **Szorongó-elkerülő kötődés**

A gyermekek egy része (10 %) az **anya távozásakor nem reagál** arra, és az **idegen személy jelenétére sem**, de nem vesz tudomást az anya visszatéréséről sem. **Kerülik a kontaktust**, sőt az idegennel, egy fokkal barátságosabbak.

A **kötődési rendszer** egyáltalán **nem működik**, és alapvetően **hiányzik az a kötelék, mely az anyához fűzné** gyermekét.

A kötődés működik, csak az elkerülő kötődéssel jellemezhető gyermekek egy éves korukra **megtanulják nem kimutatni érzelmeiket**. Az ilyen gyermekek ugyanolyan stresszt élnek át anyjuk távozásakor, mint síró társaik, csak nem kommunikálják érzelmeiket.

Nem megfelelő anyai válaszkészség.

- **Szorongó-ambivalens kötődés**

Az így kötődő gyermek (20 %) már az anya jelenlétében félénkebben, passzívan, vagy éppen ellenkezőleg **felfokozott érzelmi reakciót** mutatva, dühösebben viselkedik, az idegen jelenlétében pedig **nehezen alkalmazkodik**. **Nyugtalan**, nem merül el semmilyen tevékenységben. Az anya távozása teljesen **kiborítja**, és a **visszatérése** is **alig-alig tudja megnyugtatni**, egyszerre kapaszkodik az anyába, illetve tolja el magától. Ebben az esetben a gyermek **nem tekinti az anyát biztonságos háttérnek**, hiába van jelen, a gyermek nem indul felfedezni a világot. Ráadásul az anya valóban képtelen gyermeke megnyugtatására, hiába tér vissza hozzá, a gyermek hosszasan sír tovább - kiszámíthatatlan anyai viselkedés.

- **Dezorganizált kötődés**

Ezek a gyermekek sokszor **menekülnek az anya elől**, vagy teljesen váratlan helyzetekben lemerevednek, **autoagresszív** cselekedetet hajtanak végre, például fejüket a falba verik.

Ezeknek a gyermekeknek **az anya egyszerre a félelem és a megnyugvás forrása**, és ez az ellentmondás vezet a kötődési rendszer széteséséhez.

Ebben különbözik ez utóbbi kötődési mintázat az előzőektől, **itt a gyermeknek nincs stratégiája**, saját maga által kifejlesztett módszere az anya távozása okozta stresszhelyzet esetén, viselkedése szabálytalan, rendszertelen. A dezorganizáltan kötődő gyermekek történetében gyakori a **súlyos érzelmi elhanyagolás** és a **szülői bántalmazás**.

A szeretetkapcsolat hiánya, zavara

R. Spitz **hospitalizmusnak** nevezte el, és az anyahiányra vezette vissza.

Kezdetben **depresszió**, mely reverzibilis, később **hospitalizmus**.

A gyermek érzelmi fejlődése akkor is sérülhet, ha családban nevelkedik, de érzelmileg elhanyagolják. Bowlby ezt a jelenséget „**rejtett érzelmi elhanyagolásnak**” nevezte.

Az ilyenformán elhanyagolt gyermekek többsége - annak ellenére, hogy külsőleg rendezett családba tartozik - prepubertás és pubertás korban súlyos antiszociális cselekedeteket követ el, bűnöző bandákba keveredik, ami többségében a gyermek rossz alkalmazkodása, a gyermek és környezete közötti **emocionális félreértés** következménye.

Az újszülöttkor

Az újszülött bőre születéskor vörös, véres és magzatmázas. Állapotát az ún. **Apgar-skálán** ellenőrzik, a légzés, szívverés, izomtónus, reflexek és a bőrszín alapján.

Átlagos súlyuk - 2500-4500 gramm, hosszuk átlagosan 52 cm.

Születésétől fogva működnek bizonyos **feltétlen reflexei** (pupilla- és szempillacsapási reflex, tónusos nyaki reflex, szopó reflex, stb.), illetve a filogenetikus alapú **megkapaszkodási ösztön** is (mely a Babinszki- (talpreflex), Moro- (átkarolási reflex), és fogóreflexek útján jut kifejezésre) melyet szintén feltétlen reflexek láncolata alkot. A feltétlen reflexek a környezet hatására váltódnak ki.

A megkapaszkodási ösztönnek ma már nincs létfenntartó szerepe, de még működik abban a periódusban, amelyben korábban élettani jelentősége volt, illetve különleges helyzetekben, mint például bizonytalan állapot, veszély, fájdalom esetén (amikor a fogó-reflex mozdulatával és erejével fogjuk meg a tárgyakat) vissza-visszatér.

Koraszülés - 37. hét előtt született gyermekek

Alacsony születési súly - 2500 gramm alatti súllyal született gyermekek

A reflexek és más testi funkciók éretlensége miatt mindkét csoport fokozottan veszélyeztetett, és bár fejlődésük kezdetben lassabb az időse születetteknél, később utolérhetik társaikat.

A gyermek alakja jellegzetes, szűk vállak, nagy has, és testarányaihoz mérten nagy fej jellemzi. Agya makroszkopikusan teljesen megegyezik a felnőtt agyával, funkcionálisan viszont fejletlen, hiányoznak az idegnyúlványok és hiányos a velőhüvelyesedés (myelinizáció) is.

A gyermeket, hogy megvédje a fejletlen szenzoros rendszert az ingerléssel szemben, egy ún. **ingerbarrier** (ingerkorlát) veszi körül, ami a szociális ingerekre is vonatkozik.

Az érzékelés korai szakaszában az újszülött tehát a külvilágból érkező jelekre csak minimálisan reagál, helyette a zsigerekből érkező ingerek feldolgozása dominál.

Későbbi életszakaszban már szerepet játszik a kontaktpercepció, ekkor indul be az **individuáció**, azaz a teste elkülönülése az anyáétól.

Simogatás - a testfelszínre gyakorolt nyomás hozzásegíti a gyermeket a saját **én-határainak** megéléséhez.

Az újszülött izomtónusa nagy, végtagjait behajlított állapotban tartja, amennyiben kiegyenesítjük, rugószerűen visszaáll az eredeti állapot.

Mozgása differenciálatlan, ingerekre egy globális, tömeges, diffúz mozgásreakcióval reagál.

Bizonyos spontán mozgások is megfigyelhetők (kapalózás, rugdalózás, nyújtózkodás), melyek azonban főként nem külső, hanem belső ingerek hatására jönnek létre.

Mozgásának jellemzője, hogy képes fejét egyik oldalról a másikra fordítani, nyugalmi helyzetben a világosság felé fordulni. Törzsét még nem tudja fordítani. Hasra fektetve, az életszakasz végén képes a fejét rövid ideig megtartani.

Kezdetben napi 4-5 órát sír, de a különböző sírásfajtái fokozatosan differenciálódnak, a fájdalmat, éhséget és fáradtságot jellemző hanggá. A sírás mellett, létezik egy reflexesen kipréselt, artikulátlan, halk hangadás, amire, ha a környezet nem figyel oda, a gyermek sírni kezd. A sírás hangfrekvenciája az anya számára erős stresszingert jelent, ami a gyermek túlélését segíti. Amennyiben észreveszi a felnőtt a fent említett hangot, akkor a harmadik héttől kezdve lehet „beszélgetni” a gyermekkel. A negyedik – hatodik héten megjelennek a **feltételes reflexek** (az anya közeledtére, a táplálkozási időre, ételkészítés zajára, mozgásra, stb). Mivel a **feltételes gátlások** még hiányoznak, az ingerületi túlsúly az egész testtel való válaszadást eredményezi.

Ugyanebben az időszakban észlelhető a **felélénkületi reakció**. Ennél a viselkedésnél az újszülött egész teste mozog, karja, keze, ujjai megfeszülnek, fejét emelgeti. Érzelmi állapotát, mely kellemes, környezete tudtára adja mimikája és kiáltó hangadása révén. Szintén rendkívül fontos a felnőtt környezet válaszreakciója, mely elősegíti a **szociális mosoly** megjelenését.

Az újszülött fejletlensége ellenére rendelkezi olyan adottságokkal, veleszületett idegrendszeri mintákkal, melyek segítségével már a születésétől kezdve képes aktívan kapcsolódni környezetéhez, és képes befolyásolni azt.

Barry Brazelton vezette be a *kompetens újszülött* fogalmát, melyben a kompetencia kritériumai a következők:

- ***Aktív ingerkeresés*** – a gyermek orientációs reakciókat mutat. A számára érdekes ingereket vizuálisan és auditíve is követi.
- ***Habituáció*** – a számára jelentőséggel nem bíró, ismétlődő ingerekre nem reagál, azaz feleslegesen nem hagyja magát zaklatni.
- ***Humán ingerek*** – minden inger közül legjobban az ember által keltett ingereket preferálja, vagyis az őt ért ingerhalmazból előnyben részesíti az emberi arcot és hangot.

A csecsemőkori

Ennek a fejlődési szakasznak a domináns fejlődési területe az érzékszervi – mozgásos fejlődés (Piaget), amit szenzomotoros korszaknak hívunk. A gyermek értelme odáig terjed, amit az érzékszerveivel és mozgása közben képes megtapasztalni. Ez a reflexsémák gyakorlása, melyben a cselekvési sémák összekapcsolódnak ösztönszerű mozgásokkal (eleinte egy ingerre egész testtel válaszol). Az érzékszervi-mozgásos sémák nagyrészt ún. **cirkuláris reakciókban** valósulnak meg:

- **Elsődleges cirkuláris reakció** (2-4 hónap) – a gyermek a saját testtel kapcsolatos, számára kellemes, önmagában élvezetes cselekvéseket ismételteti (lábaival cél nélkül rúgkapál, lengeti a kezét, nyálával buborékot fúj). Eleinte ezek a cselekvések véletlenszerűen játszódnak le, később célorientálttá, akaratlagossá válnak, és önmagukban is örömforrások lesznek.
- **Másodlagos cirkuláris reakció** (5-12 hónap) - a külső tárgyakkal kapcsolatos manipulációk tartoznak bele. A gyermek ilyenkor kiterjesztett akciókat ismételteti, melyek a környezetében érdekes változásokat eredményeznek, vagyis hatást váltanak ki, ami a gyermek számára élvezetes. Látása és a fogása koordinálódik, sémákat kombinál (ismert eljárásokat alkalmaz új célokhoz), kialakul a szenzomotoros szakasz legjelentősebb értelmi teljesítménye a **tárgyállandóság**. (Ez azt jelenti, hogy a tárgyak akkor is léteznek, ha érzékszerveink számára nem elérhetőek, 8. hó: a letakart csörgő nincs. 10 hó: aktívan keresi a tárgyállandóság ismeretével 1év: ott keresi ahol eltűnt). A tárgyállandóság másik jelentése a **tárgykonstancia**, mely szerint a tárgyak, dolgok a szemléleti viszonyoktól függetlenül egyformák
- **Harmadlagos cirkuláris reakció** (13-18 hónap) - a tárgyak közötti viszonyok manipulálása. A gyermek a már kialakult helyzetmegoldási sémáit hozzáigazítja a konkrét helyzethez. A cselekvési sémák tovább differenciálódnak, egy problémát többféleképpen közelít meg, kialakul a logika kezdetleges alkalmazása.

A csecsemő fejlődése

A felgyorsult fejlődés (akceleráció) miatt nagyon korán,

2-3 hónapos kor után megjelennek a szándékos, irányított mozgások, ekkor már képes megfordulni

3. hónaposan felemelni a testéhez képest aránytalanul nagy fejét. Véletlenszerűen felfedezi saját kezét, majd eljátszik, ismerkedik a testével.

2. hónaptól tárgyak után próbál nyúlni. Távolságot még nem érez, ezért gyakran mellényúl, de közben folyamatosan javul a szem-kéz koordinációja. A tárgyakkal való manipuláció a 4-6 hónapban a legintenzívebb, és a 9. hónapra már egy pillantás is elég a tárgyak megfogásához.

6 hónaposan képes ülni, amivel kitágul számára a tér, képes lesz a környezetéből egyre többet látni, így tapasztalatait bővíteni. Megtanul forogni, csúszni, kúszni, majd 9 hónaposan mászni, ezáltal egyre nagyobb helyváltoztatásokra (**lokomóció**) lesz képes. Ha felültetik, himbálja a végtagjait, előbb a felállással (8-9 hónap) próbálkozik, majd egyévesen jár.

3-4. hónapban bekövetkezik a látási és hallási koncentráció, összerendeződik a látás és a mozgás. Képes követni kezének mozdulatait, tökéletesedik a *manipulációs* tevékenysége, ami azért fontos, mert a fejlődés folyamán a száj és az ajkak után a kéz a megismerés legfontosabb szerve. Megkülönböztetjük a *kutató manipulációt*, mely a megismerő tevékenység alapjának tekinthető. Fontos állomás, amikor képes ülve manipulálni, és a manipuláció, valamint a látás síkja metszi egymást, ami által tökéletesedik a koordinációja.

6 hónapos korban sokrétűen tevékenykedik, és beindul a kétkezes manipuláció, mely egyre több idejét foglalja le. A manipuláció iránya a tenyér felől halad az ujjak hegye felé (*aktív erőfogás*).

7-8 hónapos kortól a fogása áttevéődik az ujjhegyekre és kialakul a *precíziós fogás* (a mutatóujj és a hüvelykujj csiptető mozdulata).

2. hónaptól a gyermek képes különbséget tenni a hangok minősége között, emberi hangra és kellemes zenei hangokra mosolyog. Első hangjai az „á” és az „o”, éles differenciálatlan formái. Környezetével eleinte síráson keresztül tartja a kapcsolatot.

3 hónaposan már keresi tekintetével a hangforrást, öt hónaposan meg is találja azt. Ebben az életkorban kapcsolatot talál a hangképzése és a hallása között, felfedezi saját *gőgicsélő* hanghatását, figyeli, szándékosan előidézi, élvezi azt.

7-8 hónaposan a hangképzésben képes az egyes hangokat differenciálni, hallás után megfelelően utánamondani. Meg tudja az emberi hangokat különböztetni, így képessé válik a beszéd megtanulására.

Az első év végén utánozza a közvetlenül hallott hangokat, melyek még jelentés nélküli sorok, ún. „papagájnyelv”.

Kb. 8 hónapos korban kialakul a gyermekben az ún. ***szeparációs szorongás***, mely a gyermek félelme attól, hogy szülei, főként anyja elhagyják. A szeparációs szorongással küzdő gyermek pánikba esik és sír, ha szülei magára hagyják, még akkor is, ha csak a szomszéd szobába mennek át.

Köszönöm a megtisztelő figyelmet!

www.jozsefistvan.hu

Dr. József István PhD okl. szakpszichológus